

ЦАГДААГИЙН БАЙГУУЛЛАГЫН ГЭМТ ХЭРЭГТЭЙ ТЭМЦЭХ ЧИГ ҮҮРГИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ЗАХИРГААНЫ УДИРДЛАГА

Докторант, цагдаагийн хурандаа Б.Эрдэнэбат

Хураангуй: Энэхүү өгүүлэлд төрийн захиргаа удирдлагын ухаан, Төрөөс баримтлах гэмт хэрэгтэй тэмцэх бодлогын чиглэлээр судлаач эрдэмтдийн сүүлийн үеийн өгүүлэл, эрдэм шинжилгээний илтгэлүүдийг харьцуулан сэргээн, Цагдаагийн байгууллагын гэмт хэрэгтэй тэмцэх чиг үүргийг хэрэгжүүлэх захиргааны удирдлагын үүсэл хөгжил, өнөөгийн байдлын талаар судлан удирдлагын үйл ажиллагааг хэрхэн хэрэгжүүлэх талаар товч санал дүгнэлтийг хийхийг зорилоо.

Түлхүүр үгс: Science of Public Administration буюу төрийн захиргааны ухаан, “public administration” буюу бидний “төрийн захиргаа” хэмээн нэрлэж байгаа ойлголтыг “нийтийн захиргаа” гэж, Цагдаагийн байгууллагын гэмт хэрэгтэй тэмцэх чиг үүрэг,

1. ТӨРИЙН ЗАХИРГААНЫ УДИРДЛАГЫН ОЙЛГОЛТ

Европ, Америкийн орнуудад “public administration” буюу бидний “төрийн захиргаа” хэмээн нэрлэж байгаа ойлголтыг “нийтийн захиргаа” гэж нэрлэдэг. Ингэж нэрлэхийн учир нь нэгд, төрийн захиргаа, төрийн удирдлага гэсэн ойлголтыг нийтийн, олон нийт гэсэн “public” гэдэг нэр томъёогоор нэрлэж ирсэн уламжлалтай холбогдох ба хоёрт, “нийтийн” гэсэн тодотгол нь төрийн байгууллагаас гадна бусад ашгийн бус байгууллагуудыг хамаарч байгаа гэсэн утгыг агуулж байгаа юм.

Ингэж “нийтийн захиргаа” хэмээн нэрлэж байгаа нь энэхүү ойлголтыг хэрэглэж ирсэн өрнөдийн уламжлалаас гадна нийтийн захиргааны (**public administration**) эрхэлдэг ажлын онцлогтой бас холбоотой¹. Аль нэг байгууллага эсвэл цөөн хүний сонирхолд нийцсэн явцуу шинжтэй биш харин бүх иргэдийн сонирхолд нийцсэн юмуу уг сонирхлыг зохицуулах, эрх ашигт нь ямар нэг хэмжээгээр үйлчлэх зорилго бүхий нийтийн шинжтэй асуудлууд (байгаль орчныг хамгаалах, хүмүүсийн аюулгүй аж төрөх нөхцлийг хангах, эрүүл мэнд, боловсолын үйлчилгээ үзүүлэх гэх мэт) улс орон бүрт байдаг. Энэхүү нийтийн шинжтэй асуудлуудын талаар шийдвэр гаргах, хэрэгжүүлэхэд төрийн бус байгууллагууд, иргэдийн өөрийгөө удирдах байгууллагууд, зарим тохиолдолд иргэд өөрсдөө шууд оролцдог. Гэхдээ ийм нийтлэг ажил үүргийг голлон хэрэгжүүлдэг, нийтийн хөтөлбөрийг хэрэгжүүлдэг, олон нийтэд үйлчилдэг ажлыг голлон эрхлэгч нь төрийн байгууллага учраас “нийтийн захиргаа” хэмээн нэрлэдэг байна.

Өрнөдийн улс төр судлалд “public administration” гэсэн нэр томъёогоор илэрхийлэгдэх ойлголтыг монголын эрдэмтэд “төрийн захиргаа” хэмээн орчуулан хэрэглэж байна. Төрийн захиргаа буюу “public administration” хэмээх ерөнхий нэр томъёо маань хэрэглэгдэж байгаа нөхцөл байдал, хам утгаасаа хамаарч хэд хэдэн янзаар ойлгогдож байна. Эрдэмтэн А.Цанжид гуайн үзэж байгаагаар энэ нэр томъёо нь нэг биш утгатай юм.² Эл нэр томъёоны анхны утгыг нь авч үзвэл Төрийн захиргаа гэдэг нь төрийн байгууллага гэдэг утгатай. Тиймээс үүнийг “аппарат” (оросоор: бюрократия, англиар: bureaucracy, apparatus) гэсэн явцуу утгаар нь авч үзэх нь элбэг байдаг. Ялангуяа энгийн ойлголтын түвшинд ийм утгаар хэрэглэх нь манай оронд түгээмэл юм гэж үзжээ. Харин төрийн захиргаа гэдэг ойлголтын өөр нэг утга нь **“төрийн удирдлага”** гэсэн утгатай. Тэгэхдээ “төрийн” гэсэн тодотголоор илэрхийлэгдэж байгаа утга нь уг удирдлага хүний нийгмийн амьдралын янз бүрийн салбаруудын дотроос чухамхүү төрийн салбар дахь удирдлагын тухай яригдаж байгаа хэрэг гэдгийг тодруулан зааж байгаа юм.

¹ А.Цанжид Төрийн захиргаа.УБ.,2009

² А.Цанжид Төрийн захиргаа.УБ.,2009

Энэ утгаараа төрийн захиргаа гэдэг нь төрийн үйл ажиллагааны хүрээний удирдлага гэсэн агуулгатай ажээ. Тиймээс “төрийн захиргаа”, “төрийн захиргааны удирдлага” гэсэн ойлголтууд нь адилхан утгаар хэрэглэгддэг байна.

Мөн эрдэмтэн Я.Долгоржав гуайн тэмдэглснээр “*public administration*” гэсэн ойлголт нь хэд хэдэн утгаар ойлгогдох ба үгийн явцуу утгаар нь авч үзвэл энэ нь төрийн захиргаанд ажиллаж байгаа түшмэдийн мэргэжлийн үйл ажиллагааг илэрхийлнэ. Америкийн нэвтэрхий толь бичигт үүнийг “Төр засгийн шийдвэрийг хэрэгжүүлэхэд чиглэсэн бүх төрлийн үйл ажиллагаа” хэмээн тодорхойлсон нь монгол хэлний “төрийн захиргаадалт” хэмээх ойлголттой таарна³ гэж үзсэн байна.

Тэрээр төрийн захиргаадал гэдэг бол түшмэл хүн ноогдсон үүргээ хууль дүрмийн дагуу хэрэгжүүлэх ажиллагаа юм гэжээ. Францын улс төр судлаач Р.Грегори “Францын иргэний алба” хэмээх нэгэн сэдэвт бүтээлдээ “Төрийн удирдлага гэдэг бол төрийн сонирхолд нийцүүлэн хөгжлийг цэгцлэхэд чиглэсэн нийгмийн онцгой үйл ажиллагаа бөгөөд тэнд төрийн түшмэл эрх мэдлийн (гүйцэтгэх) гол төлөөлөгч болж байдаг” хэмээн бичсэн нь чухамхүү төрийн захиргаадалд түлхүү анхаарсныг харуулж байна. Гэвч төрийн захиргааг төрийн захиргаадал буюу түшмэдийн үйл ажиллагаа төдийгөөр ойлгож болохгүй харин эрх мэдэл, албан тушаалын чандлан тогтоосон шатлал, эрэмбэ, элдэв нөөц бүхий захиргааны байгууллагуудын зохистой тогтолцоо бөгөөд тэдгээр эрх мэдлээр нь дамжин төр, засгийн шийдвэрийг биелүүлэх хариуцлага дээрээсээ доошоо бууж ирдэг юм.

Үүнийг монгол хэлний “төрийн захиргааны удирдлага” товчоор “төрийн захиргаа” гэсэн утга түүний агуулгад нийцэж очно гэж үзжээ.

Манай оронд “*нийтийн захиргаа*” гэдэг нэр томъёог хэрэглэж хэвшээгүй бөгөөд харин “*public administration*” хэмээх ойлголтыг тойрч, түүний үндсэн агуулгыг тодотгосон шинжтэй бусад олон нэр томъёо, туслах ойлголтууд бий болсон ч тэр бүхнийг нэгтгэсэн “төрийн захиргаа” гэсэн нэр томъёо уламжлал болон хэрэглэгдэж ирсэн ба “нийтийн захиргаа” гэсэн ойлголттой адил утгаар хэрэглэгдэж байна

2. Цагдаагийн байгууллагын гэмт хэрэгтэй тэмцэх чиг үүргийг хэрэгжүүлэх захиргааны удирдлага

Цагдаа гэдэг нь төрөөс хариуцуулсан хууль, нутаг дэвсгэрт хуулийг сахиулах, нийтийн эрх, ашиг сонирхлыг хамгаалах, энэ зорилгоор хүч хэрэглэх эрх хуулиар олгогдсон төрийн төлөөлөгч гэсэн ерөнхий ойлголт байдаг. Үүнийг “constabulary, gendarmerie, police force, police department, police service, law enforcement agency” гэх зэргээр янз бүрээр нэрлэж ажилтнуудыг нь “police officers, troops, sheriffs, constables, rangers, peace officers” гэх зэргээр нэрлэдэг⁴

Үүнээс “Police service” гэдгийг сүүлийн үед манайд хэрэглэж байгаа, ‘service’ гэдэг үг нь элдэв янзийн үйлчилгээний утга агуулах боловч үндсэн утга нь засгийн газраас олон нийтийн төлөө бий болгосон тогтолцоог хэлдэг. Гадаад орнуудын цагдааг ихэвчлэн “Police service” гэх зэргээр нэрлэж байгааг хүний амь нас, эрүүл мэнд, эд хөрөнгийг гэмт халдлагаас хамгаалах алба гэж ойлгох нь зөв болов уу. Энэ утгаараа Цагдаагийн албаны тухай хууль болж өөрчлөгдсөн байна.

1705 оноос баруун Европт Police science буюу цагдаа судлалын ухааныг үүсгэн орчин үеийн цагдаагийн ойлголтын талаар судалж хөгжүүлж ирэхдээ цагдаагийн албаны хөгжилд хамгийн чухал хоёр

³ Я.Долгоржав “Төрийн захиргааны удирдлага, түүний тойронд өгүүлэхэд” Төрийн захиргаа сэтгүүл. УБ.,2002

Д.Эрдэнэбаатар “Төрөөс гэмт хэрэгтэй тэмцэх бодлого боловсруулах ажилд хууль сахиулах байгууллагын оролцоо”

⁴ Д.Эрдэнэбаатар “Төрөөс гэмт хэрэгтэй тэмцэх бодлого боловсруулах ажилд хууль сахиулах байгууллагын оролцоо”

зүйл бол нэгдүгээрт democratic control буюу иргэний хяналт, хоёрдугаарт political neutrality буюу улс төрөөс ангид байх явдал гэж үзсэн байдаг.

Дэлхийн улс орнуудад цагдаагийн албаны төвлөрсөн, төвлөрсөн бус, холимог зэрэг загварууд байдаг байна.

Эх газрын баруун Европын улсууд болон зүүн Европын улсууд хууль сахиулах төвлөрсөн загварыг баримтладаг (Европт зөвхөн Бельги улс л Англи-Америкийн загвартай). Тэгэхдээ баруун Европын улсуудын төвлөрсөн цагдаагийн байгууллагуудыг бүрэн төвлөрсөн, цөөн тооны үндэсний цагдаа, холбооны эрх мэдлийн хүрээнд бүсчилж төвлөрүүлэх, төвлөрсөн бус орон нутгийн цагдаагийн загвар гэж ангилж үздэг.

Дэлхийн хоёрдугаар дайны дараа 1945 онд Япон улсад Америкийн загварыг нэвтрүүлж цагдаагийн байгууллагыг 1600 гаруй хуваан хот тосгонд нь өгсөн боловч 1954 оны реформоор үндэсний нэг цагдаагийн байгууллагатай болж төвлөрүүлсэн байна. Мөн хамгийн сүүлийн жишээ нь Нидерланд улс 26 бие даасан мужийн цагдаагийн байгууллагатай байсан бол 1993 оноос хөтөлбөр хэрэгжүүлэн 2012 оноос бүрэн төвлөрсөн цагдаагийн байгууллагатай болсон.

Төвлөрсөн бус цагдаагийн тогтолцооны сонгодог жишээ болох 18,000 гаруй бие даасан цагдаагийн байгууллагатай Америк хүртэл 9/11-ний үйл явдлын дараагаас цагдаагийн төвлөрсөн тогтолцоо бий болгох талаар судалж байгаа бөгөөд энэ маш урт хугацааны процесс⁵.

Энэ утгаараа Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалд заасан улс үндэсний нэгдмэл хөгжлийн зорилгод нийцүүлэн, дэлхийн улс орнуудын цагдаагийн хөгжлийн чиг хандлагыг баримтлан цагдаагийн байгууллагын удирдлагын үндсэн зарчмыг нэгдмэл төвлөрсөн байхаар заасан байна.

Гэмт явдал гэдэг нь иргэн, нийгэм, төрийн хуулиар хамгаалагдсан эрх, ашиг сонирхолд хохирол учруулдаг нийгэмд аюултай үзэгдэл юм.

Тийм учраас төр энэ асуудлыг дотоод бодлогынхоо нэг чухал салбар гэж үзэж гэмт хэрэгтэй тэмцэхэд тодорхой чиглэсэн бодлого боловсруулж, хэрэгжүүлж ирсэн.

Гэмт явдалтай тэмцэх төрийн бодлого нь эрх зүйн нэгдсэн бодлогоос урган гардаг учраас эрх зүйн бодлогын асуудлыг авч үзэх зайлшгүй шаардлагатай. Төрөөс эрх зүйн үр ашигтай бодлогыг боловсруулах, улс орны алсын болон ойрын ирээдүйд эрх зүйн хөгжлийн үзэл баримтлалыг үндэслэх явдал хууль зүйн шинжлэх ухааны тулгамдсан зорилтуудын нэг юм.

Эрх зүйн бодлого нь төрөөс улс орондоо ардчилсан шинэчлэл хийх үндсэн үзэл баримтлалын нэгдэл бөгөөд эрх зүйн хэм хэмжээнд тусгагдан хэрэгждэг. Манай улсын өөрчлөн байгуулалтын бодлого нь бүхэлдээ эрх зүйт төрийг төлөвшүүлэхэд чиглэгддэг. Хуулийн засаглалын хүчээр хэрэгжиж байгаагаараа онцлог юм.

Гэмт хэрэгтэй тэмцэх төрийн бодлогыг “Хүн, төр, нийгэм, байгууллага, аж ахуйн нэгжийн хууль ёсны эрх, эрх ашиг, сонирхлыг гэмт халдлагаас хамгаалах зорилгоор нийгэмд аюултай ямар нэгэн үйлдэл, эс үйлдэхүйг гэмт хэрэгт тооцох, журмыг тогтоох зэргийг гэмт хэрэгтэй тэмцэх төрийн бодлого гэдэг.”⁶

Мөн гэмт явдлын шалтгаан, нөхцөлийг судалж тогтоосны үндсэнд урьдчилан сэргийлэх, таслан зогсоох, үр өгөөжтэй арга хэмжээг боловсруулах, хэрэгжүүлэх, шүүх эрх мэдлийн болон хууль сахиулах байгууллагуудын гэмт хэрэгтэй тэмцэх үйл ажиллагааг төгөлдөржүүлэх талаар төрөөс баримталж буй чиглэл, удирдамж” гэж тодорхойлж болох юм. Төрийн гадаад, дотоод бодлого нь юуны өмнө Үндсэн хууль олон улсын эрх зүйн хэм хэмжээ болон бусад салбар хуулиудын тусламжтайгаар хэрэгждэг.

Гэмт хэрэгтэй тэмцэх төрийн бодлого нь Үндсэн хуулийн суурь зарчмуудаас урган гардаг.

⁵ P.J. Ortmeier, Joseph J.Davis “Police Administration-A Leadership Approach”, N.Y, USA., 2012

⁶ Төрөөс гэмт хэрэгтэй тэмцэх талаар баримтлах бодлогын баримт бичиг

Тухайлбал, Үндсэн хуулийн 11 дүгээр зүйлд “Эх орныхоо тусгаар тогтнолыг батлан хамгаалж, үндэсний аюулгүй байдал, нийгмийн дэг журмыг хангах нь төрийн үүрэг мөн”, 3-р зүйлд “Төрийн эрх мэдлийг хууль бусаар авах, авахаар завдахыг хориглоно”, 4-р зүйлд “Монгол Улсын нутаг дэвсгэрийн бүрэн бүтэн байдал, улсын хил хязгаар халдашгүй дархан байна”, 5-р зүйлд “Төр нь нийгмийн болон хувийн өмчийн аливаа хэлбэрийг хүлээн зөвшөөрч, өмчлөгчийн эрхийг хуулиар хамгаална”, 6-р зүйлд “Монгол Улсад газар, түүний хэвлий, ой, ус, амьтан, ургамал болон байгалийн бусад баялаг гагцхүү ард түмний мэдэл төрийн хамгаалалтад байна”, 7-р зүйлд “Монголын ард түмний түүх, соёлын дурсгалт зүйл, шинжлэх ухаан оюуны өв, төрийн хамгаалалтад байна”, 16-р зүйлд “Монгол Улсын иргэн Үндсэн хуульд заасан эрх, эрх чөлөөг баталгаатай эдэлнэ”, гэж тус тус заасан нь Эрүүгийн бодлогын агуулга, чиглэл болох ёстой.⁷

Цагдаагийн байгууллагын гэмт хэрэгтэй тэмцэх чиг үүргийн эрх зүйн зохицуулалтыг Цагдаагийн албаны тухай хуульд дараах байдлаар томъёолж өгсөн байна.

Цагдаагийн байгууллага гэмт хэрэгтэй тэмцэх чиг үүргийн хүрээнд гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, гэмт хэрэг гарсан шалтгаан, нөхцөлийг тогтоох, арилгуулах; гэмт хэрэг үйлдэхээр бэлтгэж, завдаж байгаа тухай мэдээллийг хүлээж авах, бүртгэх, олзлох, цуглуулах, олж авмагц таслан зогсоох, учирч болох хор хохирлыг гаргуулахгүй, нэмэгдүүлэхгүй байх арга хэмжээ авах, гэмт хэргийг илрүүлэх; гэмт хэрэг гарсан тухай мэдээллийг хүлээн авмагц гэмт хэргийн газрыг хамгаалах, үзлэг хийх, нотлох баримт илрүүлэх, бэхжүүлэх, цуглуулах, гэмт этгээдийг олж тогтоох, эрэн сурвалжлах, баривчлах; хуулиар харьяалуулсан гэмт хэрэгт хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалт явуулах; хууль тогтоомжид заасан үндэслэл, журмын дагуу гүйцэтгэх ажил явуулах; гүйцэтгэх ажил явуулах эрх бүхий бусад байгууллагатай хамтран ажиллах; хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалт, шүүхээс оргон зайлсан сэжигтэн, яллагдагч, шүүгдэгч, гэмт хэрэг үйлдсэнд сэрдэгдсэн хүнийг эрэн сурвалжлах, баривчлах; Гэрч, хохирогчийг хамгаалах тухай хуульд заасны дагуу гэрч, хохирогчийг хамгаалах; шүүх, шүүгчийн аюулгүй байдлыг хангах; гэмт хэрэг, зөрчил, тэдгээрт шийтгүүлсэн этгээдийн нэгдсэн тоо бүртгэл хөтлөх, лавлагаа гаргах; гэмт хэрэгтэй тэмцэх чиглэлээр судалгаа, шинжилгээний ажилд мэргэжлийн байгууллага, мэргэжилтний туслалцаа авах, татан оролцуулах.

Цагдаагийн байгууллага энэ хуулийн 10.1.5, 10.1.6-д заасан ажиллагаа явуулахад шаардлагатай тоо бүртгэл хөтлөх, мэдээллийн нэгдсэн сан байгуулах, тусгай техник, арга хэрэгсэл ашиглах, халхавчийн байгууллага, нууц гүйцэтгэх болон туслагч, туслах ажилтныг ажиллуулна.

Цагдаагийн төв байгууллага нь гэмт хэрэгтэй тэмцэх чиг үүргийн хүрээнд дараахь үүрэг гүйцэтгэнэ: гэмт хэрэг үйлдсэн газраас ул мөр, баримт сэлт илрүүлэх, цуглуулах, бэхжүүлэх, адилтгал хийх үйл ажиллагаатай холбоотой дүрэм, журам, заавар, зөвлөмж боловсруулах, боловсронгуй болгох, биелэлтийг хангах; хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалт явуулах аргачлал, бодлого боловсруулж хэрэгжүүлэх, дүн шинжилгээ хийх; энэ хуулийн 61.1-д заасан мэдээллийн сан үүсгэх, ашиглах, шинжилгээ хийх, дүгнэлт гаргах; гэмт хэрэг, зөрчлийн гаралтын түвшин, хэв журмын нөхцөл байдлын талаар мэдээлэл боловсруулах, цагдаагийн байгууллагыг шаардлагатай мэдээллээр хангах; олон улсын эрүүгийн цагдаагийн байгууллага-Интерполын өмнө хүлээсэн үүргээ биелүүлэх, өөрийн бүрэн эрхэд хамаарах асуудлаар гадаад улсын цагдаагийн байгууллагатай хамтран ажиллах, тэдгээрээс хүлээн авсан мэдээ, мэдээллээр цагдаагийн байгууллагыг хангах удирдлага зохион байгуулалтын арга хэмжээ авахаар хуульчлан зааж өгсөн байна.

3. Санал дүгнэлт

Цагдаагийн байгууллага нь Цагдаагийн албаны тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлд заасан гэмт хэрэгтэй тэмцэх чиг үүргийг улсын хэмжээнд нэгтгэн зохион байгуулж, мэргэжил арга зүйн удирдлагаар хангах, харилцан уялдаа бүхий цогц арга хэмжээг хэрэгжүүлэх үүрэгтэй.

⁷ Монгол улсын Үндсэн хууль

Улсын хэмжээний эрүүгийн нөхцөл байдлыг дүгнэвэл 14,1 гэмт хэрэг тутамд нэг хүн нас барж, 2,6 гэмт хэрэг тутамд нэг хүн гэмтжээ.

Өөрөөр хэлбэл хоногт дунджаар 57 гэмт хэрэг бүртгэгдэж, 4 хүн нас барж, 22 хүн гэмтжээ. Сүүлийн 12 жилийн дундаж 20886 гэмт хэргийн 45,7 хувь нь орон нутагт 54,2 хувь нь нийслэлд бүртгэгдсэн нь хотжилттой холбоотойгоор төвлөрсөн суурин газарт цаашид өсөх хандлагатай байна.

Гэмт хэрэгтэй тэмцэх үйл ажиллагаанд дараах арга хэмжээг авч удирдлага зохион байгуулалтаар ханган, хэрэгжүүлэх шаардлага бий болж байна. Үүнд:

1. Гэмт хэрэгтэй тэмцэх, нийтийн хэв журам хамгаалах, олон нийтийн аюулгүй байдлыг хангах чиглэлээр төрөөс баримтлах бодлого, хууль тогтоомжийн талаар санал боловсруулах хуульд заасан үүргийн дагуу гэмт хэрэгтэй тэмцэх бодлогын баримт бичгийг санхүү эдийн засгийн судалгаа тооцоололтой шинэчлэн бартуулж хэрэгжүүлэх;

2. Зохион байгуулалттай, улс дамнасан гэмт хэргийг мөрдөн шалгах ажиллагааны эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгон энэ төрлийн гэмт хэргийг мөрдөн шалгах дагнасан байгууллагын бүтэц, тогтолцоог бий болгох хэрэгцээ байгаа нь харагдаж байна,

3. Гэмт хэрэгтэй тэмцэх ажлыг уламжлалт байцаалтын аргаар нотолж бус эд мөрийн баримтаар нотлох үйл ажиллагааг хөгжүүлэх шаардлага тулгарч байна;

4. Гэмт хэргийн үйлдлийн арга улам нарийсч байгаа энэ цаг үед гэмт хэргийг илрүүлэх орчин үеийн шинжлэх ухааны дэвшилтэт техник хэрэгслийг нэвтрүүлэх, криминалистикийн шинжилгээний суурин болон явуулын лаборатори, бичил ул мөрийг илрүүлэх, шинжлэх зориулалттай тоног төхөөрөмжийг ашиглах шаардлагыг нөхцөлдүүлж байна;

5. Шинээр батлагдсан Эрүүгийн хууль 2017 оны 07 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс хэрэгжиж буй хуульд хохирлын доод хэмжээг заагаагүй, үүнтэй холбоотойгоор үйлдэл бүрт хэрэг бүртгэлтийн хэрэг нээн шалгаж байгаа нь ачааллыг одоогийнхоос даруй 3 дахин нэмэгдүүлэх нөхцлийг бий болгож байх тул хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах;

6. Алба хаагчдын гэмт хэрэг илрүүлэх, мөрдөн шалгах ажиллагааны арга зүй, ур чадварыг дээшлүүлэх, сэтгэлгээний хандлагыг өөрчлөх давтан сургалтуудыг тогтмолжуулах;

7. Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг үйл ажиллагааны тэргүүлэх чиглэл болгож буйтай холбоотойгоор урьдчилан сэргийлэх ажлыг криминологийн шинжлэх ухааны үндэслэлтэй, шат дараалалтай хэрэгжүүлэх шаардлагатай бий байна;

Ном зүй

1. А.Цанжид Төрийн захиргаа.УБ.,2009
2. Я.Долгоржав “Төрийн захиргааны удирдлага, түүний тойронд өгүүлэхэд” Төрийн захиргаа сэтгүүл. УБ.,2002/2
3. Монгол менежмент төв “Орчин үеийн төрийн удирдлага”хуудас12
4. Hood. Ch. “Public Management for all seasons?”\ Public Management, Vol. 69, No 1, 1991

5. Отгонбаяр Нямаев “Дэлхийн улс төр, эрх зүйн сэтгэлгээний дээж бичиг-I” УБ., ред: Г. Энхтуяа, Ш. Гаваа, “БТМ” ХХК-ийн хэвлэх үйлдвэр, 2013., х 6-180-р тал
6. Д.Таванжин “Монголын Цагдаагийн байгууллагын үйл ажиллагааны эрх зүйн зохицуулалт, түүний хөгжилт” УБ., 2000 он
7. Я.Долгоржав “Төрийн захиргааны удирдлага, түүний тойронд өгүүлэхэд” Төрийн захиргаа сэтгүүл. УБ.,2002/2
8. Б.Чимид. “Үндсэн хуулийн үзэл баримтлал:нийтлэг асуудал”УБ.,2004он
9. Ж.Долгорсүрэн. “Цагдаагийн эрх зүй”. УБ., 2004 он
10. Д.Таванжин. “Цагдаагийн эрх зүй”. УБ., 2006 он
11. П.Одгэрэл. “Захиргааны эрх зүйн ерөнхий анги”.УБ.,2008 он
12. С.Жанцан. “Монгол улсын эрүүгийн эрх зүйн онол” 1 боть.УБ.2009 он
13. Ж.Долгорсүрэн, Д.Булган. “Монгол Улсын цагдаагийн эрх зүйн курс”.УБ.,2014 он
14. Д.Эрдэнэбаатар.”Хууль сахиулах үйл ажиллагааны өнөөгийн байдал,чиг хандлага”. /илтгэл/ УБ.,2017 он.
15. Д.Булган. “ Цагдаагийн захиргааг тодорхойлох зарим асуудал”. /илтгэл/. УБ., 2017 он.
16. Ч.Баатар. “Хууль сахиулахуйн инноваци, аюулгүй байдал хамгаалалтын үйл ажиллагааны тулгамдсан зарим асуудал”. илтгэл. 2014 он
17. S.Schiavo-Campo and P.S.A. Sundaram., To Serve and to Preserve:Improvering Public Administration in A Competitive World. Ц.Даваадулам., Засаглалын үзэл баримтлал, нэр томъёоны тайлбар толь бичиг, Glossary of concepts and terms in goverence,2010 он
18. P.J. Ortmeier, Joseph J.Davis “Police Admiistration-A Leadership Approach”, N.Y, USA., 2012
19. МУ-ын ЦЕГ, “Монгол улсын цагдаагийн байгууллагын үйл ажиллагааны журам”. УБ., 2018 он.